

4 Innuttaasut ineriartornerat angallannermilu attaveqaatit

4.1 Aallaqqaasiut

Innuttaasut amerlassusaat katitigaanerallu inuiaqatigiit aningaasaqarnerannik ineriartortitsinermut, taamaattumillu aamma angallannermi sullissinerit piumaneqarnerinut pingaaruteqarput. Attaveqaatit ilusilerneqarnissaannut, taakkunungalu atatillugu attaveqaatinut aningaasaliissutissanut amerlasoorsuarnut atatillugu isumaliutersuuteqarnermi, Takorluukkanut allattukkani erseqqissarneqartut ukiut 20-niit 50-inut siumut takorluukkat allattorneqartariaqarput. Taamaattumik Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap aamma isumaliutersuutimini innuttaasunik siumut naliliinerit imaluunniit missiliuinerit tunngavigisariaqarpai.

Innuttaasunik missingersuineq

Inuiaqatigiit katitigaaneranni piffissami aalajangersimasumi innuttaasut amerlassusaat, taakkulu ukiuinut aammalu arnanut angutinullu agguagaanerat aallaavigineqarput. Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasunik missiliuinerani kingullermi 2009-p aallartinnerani innuttaasut amerlassusaat katitigaanerallu aallaavigineqarpoq.²⁹ Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasunut tunngatillugu missingersuinerani innuttaasut aallaaviusut – inuiaqatigiit agguagaaneranni innuttaasunik missingersuisarnerni pisartut ukiunut aammalu arnanut angutinullu agguarneqarnerisa saniatigut – Kalaallit Nunaanni inunngorsimaneq apeqqutaatillugu agguarneqarput. Inuit Kalaallit Nunaanni inunngorsimasut soorunami kalaallit naartusinnaasut toqusartullu kisitsisitaannut sunniuteqarput. Inuit Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimasut siumut missiliorneqarnerini danskit naartusinnaasunut toqusartunullu kisitsisaataannut sunniuteqarput. Nunassittartunut avammullu nuuttartunut kisitsisini nunassittartut avammullu nuuttartunut amerlassusaannut tunngatillugu misilittakkat tunngavigineqarput.

Nalornissuteqarfiusut

Inunngortartut, toqusartut, nunassittartut avammullu nuuttartut akulikissusii innuttaasut tunngavigineqartut assigalugit, innuttaasunik naliliinermi angutinut arnanullu aammalu ukiunut agguarneqarput, tamannalu akulikissutsit taakku arnanut angutinullu aamma/imaluunniit ukioqatigiiaanut eqquilluarluni agguasarnerup pingaartinneqarneranut naapertuuppoq. Misilittakkat malillugit pingaartumik inunngortartut akulikissusaat nikerartarpoq, taamaattumillu innuttaasunik missiliuinerit eqqortuunissaannut pingaartumik inunngortartut akulikissusaasa eqqortuunissaat apeqqutaasorujussuuvog. Aamma innuttaasut Kalaallit Nunaanni innuttaasutulli ikittunnguutillugit nunassittartut avammullu nuuttartut akulikissusaat, tamarmik immikkut annertungaatsiartut annertuumik nalorninartogartinneqarput.

²⁹ 2009-miit 2040-mut innuttaasut siumut missiliorneqarnerini *Innuttaasut 2009:2-mi* Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasunut kisitsisit ineriartornissaannut siumut naliliinerit missiliuinerillu immikkoortippai, missiliuinerimi naartusinnaanermut, toqusartunut nutsertunullu missiliuinerit, ineriartornissatut naatsorsuutigineqartunut sapinngisamik qanitsinneqartut atorneqassapput, kiisalu innuttaasut ineriartornissaannut siumut naliliinermi naartusinnaanermut, toqusartunut nutsertunullu siumut naliliinerit, siumut naliliinermi nalornissuteqarnermik takutitsissusat, tamatumaluunniit kingunerisaanik ineriartornerusinnaasut atorneqarsinnaallutik. Oqariaaseq ”Innuttaasut ineriartornissaannut siumut naliliinerit” naqitamut matuma siuliani taaneqartumut qulequttatut ilaagaluartoq, innuttaasunik missiliuinerimut annertunerusumik allaassuteqartoqarneranik takusaqartoqarsinnaanngilaq, pingaartumik – matumani pisutut – takussutissiat pingaarnerit tunngaviliunneqanngippata. Taamaattumik naqitami tassani innuttaasut ineriartornissaannut siumut naliliinerit innuttaasunillu naliliinerit sanileriissillugit atorneqarput.

Inuiaqatigiit katitigaaneranni innuttaasunut tunngatillugu missingersueriaatsini atorneqartuni innuttaasut najugaat malillugit agguaanermut paasissutissat ilaatinneqarneq ajorput. Kisiannili innuttaasut najugaat malillugit agguaanermut paasissutissat angallannermut attaveqaatinut atatillugu pingaaruteqarput, taamaattumillu Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap taakku pillugit isumaliutersuutaasut ilimagisallu ilannguttariaqarsimavai, tak. immikkoortoq 4.3.

4.2 Naatsorsueqqissaartarfiup najoqqutassiami pingaarnermi 2009-2040-mut innuttaasunik siumut naatsorsuina

Takussutissiaq 4.2.1-im i Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasunik missingersuinerani kingullermi ukiuni ukioqatigiinnilu toqqarneqartuni angusat pingaarnerit issuarneqarput.

Takussutissiaq 4.2.1 Takussutissiami pingaarnermi piffissami siumut naliliiffiusumi 2040-p tungaanut ukiuni toqqarneqartuni innuttaasut amerlassusaat aamma ukiunut agguaanerup katitigaanera. Pct.

Ukiui	2010	2020	2030	2040
0-14-inut ukiullit	22,8	21,9	21,4	20,4
15-29-nut ukiullit	22,7	21,4	20,4	20,9
30-59-inut ukiullit	43,7	42,0	38,2	39,8
60-69-inut ukiullit	7,1	9,7	12,5	8,2
70-inik amerlanerusunillu ukiullit	3,7	5,0	7,5	10,7
Katinneri (=100 pct.)	56.179	56.503	57.116	57.103

Najoqqutarisat: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik 2009. 2009-miit 2040-mut innuttaasut ineriartornissaattut siumut naliliinerit. *Innuttaasut 2008:2*, takussutissiaq 2 c.

Innuttaasut amerlerialaassapput

Najoqqutassiami pingaarnermi 2040 tikillugu piffissami siumut missiliuiffiusumi innuttaasut amerlerialaassasut takutinneqarpoq. Tamatuma peqatigisaanik innuttaasut ukiumikkut katitigaanermi annertuumik nikittussaasut takutinneqarpoq. Tassalu 70-iniit amerlanerusunik ukiullit innuttaasut 4 procentiinik amerlassuseqarsimasut 10 procentit sinnerlugit amerlassuseqalissapput, kiisalu meeqqat 15-it inorlugit ukiullit 2½ procentpointingajammik ikilillutik 23 procentiniit 20½ procentinut ikilissapput. Tamatumani soorunami naatsorsuutigisat takutinneqarput: tassalu ilaatigut piffissaq inuuffiusartoq sivitsussaaq naartusartullu ikilissallutik – ineriartornerlu taanna aamma nunani suliffissuaqarfiusuni takussaavoq.

Inuit 30-niit 59-inut ukiullit, tassalu pingaartumik sulisinnaassuseqartut taaneqartartunik ukioqartut, 2030-mi 5½ procentpointinik ikilissapput, 2040-llu kingorna 60-iniit 69-inut ukiullit ikileriangaatserinut atatillugu amerlerialaassapput.

Inuusuttut 15-iniit 29-nut ukiullit 2030 tikillugu ikilingaatsiassapput, tamatumalu kingorna 2040-p tungaanut amerlerialaassasut allassimavoq.

Angallannermi sullississutit piumaneqarnerinut pingaarutillit

Ineriartorneq tamanna angallannermi sullississutinik piumanninnermut qanoq sunniuteqassanersoq oqaatigiuminaappoq, 60-iniit 69-inut ukiullit aamma 70-iniit amerlanerusunik ukiullit, ataatsimut innuttaasut 10 procentiniit 20 procentingajaanut amerleriartussaasut, angallannermi sullississutinik piumanninnerat qanoq isikkoqassanersoq aalajangiisuussammat. Aappaatigut taamatut ukiullit angalanissamut piffissaqarnerussapput, kisiannili aappaatigut aningaasaqarneq pissutsillu utoqqaanermut attuumassuteqartut allat angalasarnerit akulikissusaannut killiliisuusaassapput. Sulisartut pensionisiaqartarnerisa atugaanerit siunissami ilaatigut taamatut ukiullit aningaasaqarnikkut

killilersimaarneqarnerinut annikillisitseqataangaatsiassaaq, taamatullu utoqqaat siunissami peqqinnerulernissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Ataatsimut isigalugu innuttaasut ineriartornerannut katitigaanerannullu takussutissiaq 4.2.1-imi nassuiaatigineqartut tunngavigalugit angallassinermi sullissinerit piumaneqassusiat allannguuteqangaatsiassasoq ilimanaateqanngilaq. Kisianni innuttaasut ukiuni tulliuttuni najugaqarfiit malillugit agguagaanerit immikkoortoq 4.3-mi takuneqarsinnaasutut annertuumik pingaaruteqalersussaavoq.

4.3 Innuttaasut najugaqarfiat malillugu agguarneqarnerat

1960-imiit 2007-imut innuttaasut ineriartornerisa aammalu illoqarfinnut nunaqarfinnullu agguagaasimanerisa qanoq ingerlasimanera, takorluukkat allattorsimaffianni takutinneqarpoq, tak. takussutissiaq 4.3.1.

Takussutissiaq 4.3.1 Innuttaasut taakkulu 1960-ip kingorna illoqarfinnut tallimanut, illoqarfinnut tamanut aamma nunaqarfinnut tamanut agguagaanerat

Naanerani	1960	1970	1990	2000	2007
Nuuk	9,6	16,1	21,9	24,7	26,7
Sisimiut	5,2	7,2	8,9	9,3	9,6
Ilulissat	3,9	5,8	7,4	7,6	8,1
Qaqortoq	5,3	5,9	5,6	5,5	5,8
Maniitsoq	4,9	5,6	5,7	5,2	4,9
Illoqarfiit	59,0	73,4	80,1	81,7	83,4
Nunaqarfiit il.il.	41,0	26,6	19,9	18,3	16,6
Katillugit	33.140	46.532	55.620	56.245	56.462

a) Illoqarfinni tallimani 2001-ip naanerani.

Najoqqutarisaaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik. Ukiumoortumik kisitsisigit paasissutissat aamma Ukiumoortumik nalunaarutit.

Innuttaasut illoqarfinnut annernut eqiterunnerat

Takussutissiaq 4.3.1-imi takuneqarsinnaasutut ukiuni 50-imi kingullerni innuttaasut illoqarfinnut ineriartungaatsiartunut sulii eqiterukkiartuinnarput, pingaartumik illoqarfiit annerit pingasut uku pineqarlutik: Nuuk, Sisimiut aamma Ilulissat. 1960-imi innuttaasut 59 procentii illoqarfinni najugaqarsimapput, 2007-illi naanerani kisitsisit taakku 83 procentimut qaffassimapput. Innuttaasut illoqarfinnut eqiterunnerat kalaallinut immikkut atuuttuunngilaq, nunarsuarmili tamarmi sumiiffinni tamani atugaalluni. Ilaatigut tamanna pissutaalluni Kalaallit nunaanni innuttaasut illoqarfinnut eqiterunnerisa ukiuni tulliuttuni ingerlaannartussaanginnissaa takorlooruminaappoq.

Oqaatigineqartut innuttaasut Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasunik missingersuinerani³⁰ najugaqarfiit malillugit agguarneqarsimanngillat. Kisiannili Maniitsumi Alcoa-mut tunngatillugu suliami nuuttartunik misissuisoqarpoq, aluminiumik tunisassiorfimmik, Maniitsumi sananeqartussatut eqqarsaatigineqartumik taama angitigisumik sanasoqassappat, sulisinnaasut nunaqavissut annertuumik nutsalernissaat, tamatumalu kingunerisaanik innuttaasut siunissami najugaqarfinnut agguarneqarnerisa sunniuteqarfigineqarnissaa naatsorsuutigineqarmat, tak. immikkoortoq 3.2.

³⁰ Innuttaasut najugaqarfinnut agguarlugit missingersuinissaa ajornakusoorpoq annertuumillu nalorninarqarluni. Tamatumunnga naatsorsueriaatsit ajornakusoorpissiviusullu assigiinngitsut nassuiarniarlugit Sørensen-imut (2005) innersuussisoqarpoq.

Nuuttartarnek pillugu misissuinermi amerlaqatigiissitsilluni siumut missiliuineq

Nuuttartarnek misissuinermi, Nordregio (2010), 2050 tikillugu innuttaasunik missiliuinerit tallimanik suliaqartoqarpoq. Amerlaqatigiissitsilluni siumut missiliuinerit saniatigut inuiaqatigiit agguagaanerannut siumut missiliuinerit sisamat suliarineqarput. Amerlaqatigiissitsilluni siumut missiliuineri taamaallaat innuttaasut ukiuinut agguarlugit, 1996-imiit 2006-imut ukiuni qulini najugaqarfinnut agguaanerup inuiaqatigiinnut sunniutissai tunngavigalugit ineriartornermut ingerlasumut naleqqiullugit missiliorneqarput. Takussutissiaq 4.3.2-mi innuttaasut amerlaqatigiissillugit siumut missiliuinerup atorineqartup, innuttaasut 2010-miit 2050-imut ukiut qulikkaarlugit najugaqarfiit malillugit agguarneqarnissaannut sunniutissai takutinneqarput.

Takussutissiaq 4.3.2 Ukiuni toqqarneqartuni nuttarnermik misissuinermi amerlaqatigiissitsilluni siumut missiliuineq naapertorlugu innuttaasut najugaqarfinnut agguarneqarnerat. Pct.

	Qeqqani nunap immikkoortua		Isorliunerusuni nunap immikkoortui		Katinneri (=100 pct.)
	Illoqarfik	Nunaqarfik	Illoqarfik	Nunaqarfik	
2010	60,1	5,8	24,1	10,0	56.845
2020	62,6	5,2	23,5	8,7	57.822
2030	64,9	4,6	23,0	7,5	58.798
2040	67,2	4,0	22,5	6,3	59.775
2050	69,4	3,5	21,9	5,6	60.751

Najoqqutarisaq: Paasissutissat Nordregio-mit pissarsiarineqartut.

Nuttarnermik misissuinermi inuiaqatigiit agguagaaneranni siumut missiliuinerit sisamat

Inuiaqatigiit katitigaaneranni siumut missiliuineri, nuttartarnek misissuineri suliarineqartuni tamani innuttaasut najugaqarfii sumiiffinnut sisamaasunut agguarneqarput: Qeqqani nunap immikkoortuini aamma nunap immikkoortuini isorliunerusuniittuni illoqarfinnut nunaqarfinnullu, tassanilu Qeqqani nunap immikkoortua Qeqqani aammalu Qeqertarsuarmi nunap immikkoortuinut killilerneqarpoq, aammalu nunap immikkoortua isorliunerusuniittoq Kalaallit Nunaata kujataanut aamma avannaanut/Tunumut killilerneqarluni.

Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasunik siumut missiliuineranut atatillugu nassuiaatigineqartut, inuiaqatigiit agguagaaneranni innuttaasunik siumut missingersuineri inuiaqatigiit agguagaaneranni immikkoortuni ukunani ilimagisat tunngavigineqarput: piffissami siumut naliliiffiusumi naartusinnaaneq/erninerit, toqusartut aamma avataanut nuuttartut, taakkulu aamma angutitut arnanullu aammalu ukiut ataasiakkaarlugit ukioqatigiiaanut agguarneqarput. Inuiaqatigiit agguagaaneranni innuttaasunik siumut missiliuineri, aamma innuttaasut najugaqarfii malillugit agguarneqarfigisaanni avammut nuuttartut kisimik ilaatinneqaannanngillat, aammali nunap immikkoortuini atorineqartuni najugaqarfiit akornanni nuttarnermi ilaatinneqarput. Boks 4.3.1-imi inuiaqatigiit agguagaaneranni siumut missiliuineri sisamaasuni, nuttarnermik misissuinerit ilaasuni atorineqartuni suut naatsorsuutigineqarnerisut naatsumik allaaserineqarput.

Boks 4.3.1 Inuiaqatigiit agguagaaneranni sisamaasuni siumut missiliuineri naatsorsuutigisat

Inuiaqatigiit agguagaaneranni innuttaasunik siumut naliliineri inuiaqatigiit katitigaaneranni immikkoortuni naatsorsuutigisat/ilimagisat makku tunngavigneqarput: piffissami siumut naliliiffiusumi naartusinnaaneq/erninerit, toqusartut aamma nuuttartut. Inuiaqatigiit katitigaaneranni innuttaasunik siumut naliliineri immikkoortut taakku ukiunut aamma arnanut angutinullu agguarneqarput. Naatsorsuutigisat taakku najoqqutassiatut atorineqartuni sisamaasuni naatsumik nassuiaatitaqartinneqarput, immikkoortuni taakkunani innuttaasut arnanut angutinullu aammalu ukiunut agguarneqarlutik. Inuiaqatigiit katitigaaneranni innuttaasunik siumut naliliineri ukiut ataasiakkaarlugit nalinginnaasumik atorineqartarput. Nuttarnermilli misissuineri ukioqatigiiaat arfinillit kisimik atorineqarput: 0-iniit 9-nik, 10-niit 19-inik, 20-niit 29-nik, 30-niit 44-nik, 45-niit 64-inik aamma 65-iniit amerlanerusunik ukiullit. Ukioqatigiinni ukiut ataasiakkaarlugit agguaanermik atuinerup, Kalaallit Nunaat taama inukitsigitillugu annetuumik nalorninartortaqarnera tamatumunnga pissutaavoq – pingaartumik innuttaasut oqaatigineqartutut siumut missingersuineri naammassineqartuni najugaqarfinnut sisamaasunut agguarneqarsimmata.

Najoqqutassiaq 1: Uuttuutitut tunngaviujuaannartut

Inunngortartut, toqusartut, nunap iluani nuuttartut avammullu nuuttartut akulikissusiinut najoqqutassiaq 1-imi piffissami kingullermi agguaqatigiissitsineq atorineqarpoq, tassanilu paasissutissat 1996-imiit 2006-imut agguaqatigiissitsiviusut atorineqarput.

Najoqqutassiaq 2: Uuttuutitut tunngaviusunik ajornanngitsumik iluarsisarnertit

Inunngortartut, toqusartut, nunap iluani nuuttartut avammullu nuuttartut akulikissusaannut najoqqutassiaq 2-mi ineriartornerit malinneqarput. Ineriartorneri taakkunani siullermik ineriartorneri 2090-imi anguneqartussatut ilimagineqartut 1996-imiit 2006-imut arnanut angutinullu aammalu ukiunut agguaanermi inunngortartut toqusartut, nunap iluani nuuttartut avammullu nuuttartut akulikissusaasa amerlaqatigissagaat naatsorsuutigineqarpoq. Ineriartorneri inunngortartut, toqusartut, nunap iluani nuuttartut avammullu nuuttartut 2006-imi akulikissusaat ingerlaannassasoq aallaavigneqa

Najoqqutassiaq 3: Uuttuutitut tunngaviusunik siumut missiliuineri iluarsisarnertit

Siumut missiliuineri matumani inunngortartut toqusartullu akulikissusiata ineriartornerit, Kalaallit Nunaata avataani atuuttumit sunniuteqarfigineqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq. Amerika avannarleq aamma Europap avannaa aalajangersimasumik assersuutigineqartussatut toqqarneqarput. Sumiiffinni taakkunani inunngortartut toqusartullu akulikissusaannut qaffasissutsip atuuttup 2090-imi anguneqarnissaa ilimagineqarpoq, taamatullu 2006-imi Kalaallit Nunaanni akulikissutsit atuuttut amerlaqatigiissinneqarneri aallaavigneqarpoq. Nunap iluani avammullu nuuttartut najoqqutassiaq 2-mi naatsorsuutigineqartut atorineqarput.

Najoqqutassiaq 4. Uuttuutitut tunngaviujuaannartut aamma aluminiumik tunisassiorneq

Najoqqutassiaq 1-imi innuttaasut siumut missiliorneqarneri, kisiannili Maniitsumi aluminiumik aatsiterivissamik pilersitsineri innuttaasut nikinnissaannut naatsorsuutigisanik ilaqartinneqartoq matumani aallaavigneqarpoq. Tamatuma kingunerisaanik inuttaasut nikinnissaannut naatsorsuutigisat pingaarnerit ukuupput:

- aatsiteriviup ingerlanerani atorfiit 600-uusut affaat nunaqavissunik, tassalu Qeqqani nunap immikkoortuani illoqarfinneersunik, affaalu nunap immikkoortuani isorliunerusuneersumi

- illoqarfinneersunik nunaqarfinneersunillu inuttalerneqassasut,
- atorfiit pingajorarterutaat marluk angutinit aammalu pingajorarterutaat ataatsit arnanit inuttalerneqassasut,
- atorfiit affaat kisermaanit inuttalerneqassasut, affaalu inunnik aappalinnik inuttalerneqassallutik, taakkulu affaat meeraqassanngitsut affaalu marlunnik meeraqassallutik.

Najoqqutarisaq: Nordregion (2010, kapitali 7) aamma paasissutissat Nordregio-mit pissarsiarineqartut.

Takussutissiaq 4.3.3 Ukiuni toqqarneqartuni nuttarnermik misissuineri immikkoortuni sisamaasuni inuiaqatigiit ilusaannik siumut missiliuineq naapertorlugu innutaasut najugaqarfinnut agguarneqarnerat

	Qeqqani nunap immikkoortua		Isorliunerusuni nunap immikkoortui		Katinneri (=100 pct.)
	Illoqarfik	Nunaqarfik	Illoqarfik	Nunaqarfik	
Najoqqutassiaq 1:					
2010	60,0	6,0	23,7	10,3	56.325
2020	63,4	5,6	22,0	9,0	56.335
2030	67,2	5,0	20,2	7,6	56.987
2040	71,3	4,3	18,2	6,2	59.283
2050	75,5	3,5	16,1	4,9	63.853
Najoqqutassiaq 2:					
2010	60,0	6,0	23,7	10,3	56.194
2020	62,9	5,8	22,1	9,2	54.854
2030	65,8	5,6	20,5	8,1	52.604
2040	68,9	5,2	18,8	7,1	50.008
2050	71,8	4,9	17,2	6,1	47.219
Najoqqutassiaq 3:					
2010	59,9	6,1	23,7	10,3	56.102
2020	62,7	5,9	22,1	9,3	53.967
2030	65,4	5,7	20,6	8,3	50.420
2040	68,1	5,6	19,0	7,3	46.112
2050	70,7	5,4	17,4	6,5	41.335
Najoqqutassiaq 4:					
2010	60,0	6,0	23,7	10,3	56.325
2020	64,9	5,4	21,1	8,6	56.303
2030	68,9	4,7	19,1	7,3	56.982
2040	73,0	4,0	17,1	5,9	59.316
2050	77,0	3,3	15,0	4,7	63.939

Najoqqutarisaq: Nordregio-mit paasissutissat pissarsiarineqartut.

Innuttaasunik siuumoortumik missiliuinerit tallimaasut (takussutissiaq 4.3.3-mi sisamat aamma takussutissiaq 4.3.2-mi amerlaqatigiissitsineq) arlaalluunniit isiginiarneqaraluarpat, Qeqqani nunap immikkoortuanik taaneqartumi innuttaasut eqiteruttussaapput, aggataarinerilli pingasuusut sinnerini innuttaasut ikilingaatsiassallutik.

Allaammi innuttaasut eqiterunnerat missiliuineri tallimaasuni takutinneqartunit nukittunerulissannginnersoq apeqquserneqarsinnaavoq. Pingaartumik nunaqarfiit amerlanersaat inukilliartornerup ingerlaannarneranik misigisaqarsinnaapput. Nunap immikkoortuini isorliunerusuniittuni tamatuma ilimanaateqannginneranut pissutaavoq, Kuannersuarni aamma/imaluunniit Killavaani aatsitassarsiulernissap piviusunngortinneqarnerani Qaqortumi Narsamilu innuttaasut amerlingaatsiartussaannerat. Tamatumunngarpiatq atatilugut erseqqissarneqassaaq, illoqarfiit nunaqarfiillu pingaarnertut ataatsimut isiginiarneqartaraluartut,

illoqarfiit akornanni aamma nunaqarfiit akornanni ineriartortitsinerit assigiinngitsorujussuusinnaammata.

Takussutissani ukunani oqimaaqatigiinnginneq nunaqarfinni annerusoq takutinneqarpoq:

Arnat angutillu agguagaanerat

Nunaqarfiit tatisimaneqarnerinut pissutaasut

Aappariit ukioqatigiiaat pingaarnerusut, tassalu 20-niit 39-nut aamma 40-niit 59-inut ukiullit angutitut arnanullu agguagaanerat illoqarfinnut naleqqiullugu sulii equngangaatsiarpoq, tak. takussutissiaq 4.3.4. Takussutissiaq 4.3.4-mi takuneqarsinnaasutut arnat angutillu ukioqatigiiaanut agguagaanerat nunaqarfinni illoqarfinnut naleqqiullutik equnganeruvoq.

Takussutissiaq 4.3.4 Ukiuni toqqarneqartuni illoqarfinni nunaqarfinnilu angutit arnallu aalajangersimasunik ukiullit agguagaanerat. Angutit 100-uugaangata arnat amerlassusaat

Aallartinnerani	Nunaqarfiit			Illoqarfiit			Nuna tamakkerlugu		
	20-39-inik ukiullit	40-59-inik ukiullit	20-59-inik ukiullit	20-39-inik ukiullit	40-59-inik ukiullit	20-59-inik ukiullit	20-39-inik ukiullit	40-59-inik ukiullit	20-59-inik ukiullit
1993	74	65	72	88	71	85	85	70	79
1995	76	62	74	88	73	85	86	71	80
1997	77	62	74	89	73	85	87	71	80
2000	78	63	74	90	73	86	87	72	80
2007	81	81	81	91	68	87	90	79	84

Najoqqutarisq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik. *Kisitsisitigut paasissutissaateqarfik*, 2010-mi apriliimi.

Naartusinnaasut inoqutigiinnilu inuit amerlassusaat

Oqaluttuarisaaneq eqqarsaatigalugu kinguaassiorsinnaanermut killiliussaq sinnerlugu naartusinnaasut nunaqarfinni innuttaasut amerlassutsimikkut allanngorannginnerannut iluaqutaavoq.³¹

Oqaluttuarisaaneq eqqarsaatigalugu tamanna ilaqutariinnik meerakkaanik kinguneqarsimavoq.

Kisianni siunissami ilaqutariit ikinnerusunik meerartaqartalemissaat naatsorsuutigineqarpoq,

naartusinnaaneq ataatsimut isigalugu apparsimammat, tamannalu pissutigalugu siunissami nunaqarfinniit nutsertut ilanngaasereerlugit kinguaassiorsinnaanermut killiliussaq sinnerlugu ukiullit naartusinnaanerinit illuatungilerneqarsinnaanera taama annertutigisussatut naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq.

³¹ Inuiaqatigiit allaatigisaaneranni kinguaassiornermut killiliussaq nalinginnaasumik kinguaassiornermut kisitsisitut 1000-itut nassuiarneqartarpoq. Kinguaassiornermut kisitsisini ilanngaaseriikkani niviarsiaqqat, arnat 15-iniit 49-nut ukiullit naartusinnaanerini ernisinnaasut 1000-iugaangata, arnat 1000-iugaangata toqusartut amerlassusiinut iluarsillugit amerlassusissaat missiliorneqarput. Taakku naartusinnaasut 2000-erpiat amerlaqatigaat, naartusinnaasut tamarmiusunut nukappiaqqanik ernisut ilanngunneqarmata, taamatullu naartusinnaasut tamarmiusut amerlassusaat arnanut toqusartunut iluarsineqanngimmata.

Takussutissiaq 4.3.5 Ukiuni toqqarneqartuni illoqarfinni nunaqarfinnilu inoqutigiinni inuit amerlassusaat

Aallartinnerani	Nunaqarfiit 20-59-inik ukiullit		Illoqarfiit 20-59-inik ukiullit		Nuna tamakkerlugu 20-59-inik ukiullit	
	Kisermaat, pct.	Inoqutigiin ni inuit amerlassu saat ^a	Kisermaat, pct.	Inoqutigiinni inuit amerlassus aat ^a	Kisermaat, pct.	Inoqutigiin ni inuit amerlassu saat ^a
1995	25,4	3,52	29,5	2,78	28,9	2,89
2000	24,8	3,42	28,9	2,77	28,3	2,86
2005	28,1	3,20	29,7	2,72	29,5	2,79
2010	29,9	3,02	31,3	2,63	31,1	2,69

a) Aappariinni minnerpaamik ataaseq 20-nik ukioqarpoq.

Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik. Kisitsisitigut paasissutissaateqarfik, 2010-mi apriliimi.

Illoqarfinni taamatullu nunaqarfinni piffissap ingerlanerani inoqutigiit inuttakinnerusut
Ilaqutariit imaluunniit inoqutigiit inuttakinneruleriartornerat takussutissiaq 4.3.5-imi takuneqarsinnaavoq. Ineriartorneq taanna taamaallaat nunaqarfinni malunniussimangilaq. Tamannalu aamma Kalaallit Nunaanni illoqarfinnut malunniussimavoq. Kiisalu ineriartorneq taanna Kalaallit Nunaannaanni immikkut atuutinngilaq, aammali nunani killerni suliffissuaqarfiusuni takuneqarsinnaalluni. Taamaattumik ineriartorneq taanna unikkallartussaannngitsoq Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap tunngavigisariaqarpaa. Takussutissiaq 4.3.5-imi kisitsisini aamma takuneqarsinnaavoq, ineriartorneq taanna nunaqarfinni illoqarfinnut naleqqiullugu erseqqinnerusoq. Taamaattumik inoqutigiinni inuit amerlassusaat 1995-imiit 2010-mut nunaqarfinni agguaqatigiissillugu 0,5-inik ikilisimapput, illoqarfinnili 0,2-nik ikilisimallutik. Pissutsit taakku aamma inoqutigiinnut ataasiinnarmik inuttalinnut, 20-niit 59-inik ukiulinnut takussutissaapput, taakku nunaqarfinni 1995-imiit 2010-mut 4,5 procentpointinik amerlisimallutik, kiisalu illoqarfinni qaffaat taanna 2,2 procentpointiulluni.

Nunaqarfinni innuttaasut amerlassusaat

Taamatut ineriartorneq aamma nunaqarfinni innuttaasut amerlassusaatigut takuneqarsinnaavoq, tak. takussutissiaq 4.3.6, tassanilu ukiuni toqqarneqartuni nunaqarfinni innuttaasut amerlassutsimikkut agguagaanerat takutinneqarpoq.

Greenland Venture-mi (2009, qupp. 60) nunaqarfinnut inuusuttunullu tunngatillugu imatut allassimasoqarpoq: "Inuusuttut taakku (Qaqortumi inuusuttut 15-it 19-illu akornanni ukiullit, ilaliussaq) illoqarfinni annerusuni, inuusuttorpassuarnik inooqateqarnermi, inuusuttut akornanni assigiinngitsunik sammisallit akornanniinnermi, kulturikkut assigiinngitsorpassuarnik neqerooruteqartarnermi il.il. iluaqutissarpassuaqartuni najugaqarneq sungiussimavaat. Inuusuttunit taakkunanga amerlasuut siunissami najugaqarfinnut minnerusunut, taamatut neqerooruteqarfiunngitsunut nuussinnaanissaat ilimanaateqanngilaq."

Takussutissiaq 4.3.6 Ukiuni toqqakkani nunaqarfinni innuttaasut kisitsisit agguagaanerat

	Ukiup pineqartup aallartinnerani innuttaasut amerlassusaat									Nunaqarfiit, Katillugit
	50-it inorlugit	50-99	100-149	150-199	200-249	250-299	300-349	350-399	400-t taakkulu sinnerlugit	
1995	6	14	13	11	4	4	3	1	3	59
2000	12	12	17	8	6	5	2	3	3	68
2010	9	18	8	10	9	1	2	2	2	61

Najoqqutarsaq: 1995: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik 1999. Nunaqarfiit. 1999-imi Kalaallit Nunaanni nunaqarfinnut kisitsisit. *Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmit naatsorsukkat 1999:1*, taamaangippat *Kisitsisitigut Paasissutissaateqarfik*, 2010-mi apriliimi.

Inuussutissarsiornermi periarfissat

Nunaqarfiit amerlanersaasa piunissaannut tunngavissani, tassanilu soorunami nunaqarfiit mittarfillit Kangerlussuaq aamma Narsarsuaq pineqaratik, piniarnek aalisarnerlu tunngavigineqarput, taamatullu nunaqarfiit pingajorarteruterpiaat takornariaqarnermit isertitaqartarlutik. Aalisarnermi tunisassiorsinnaassutsimi siuariarnerit, tamatumalu nassatarisaanik aalisakkat akiisa appartarnerat, isertitarineqartartut nalinginnaasut amerlaqataannik nunaqarfinni aalisarnermi isertitaqarnissamik qulakkeerinissaq ajornakusoortunngorsimavoq. Aalisariaaseq, nalinginnaasumik nunaqarfinni ingerlanneqartartoq atorlugu angisuunik ingerlataqarnermi iluaqutissat, aalisarnerup inuiaqatigiit aningaasaqarneranut – piumasaqaatit atuuttut minnerunngitsumillu immaqa aalajangersarneqarsimasut atorlugu – iluanaarutaasumik anguneqarnissaannut pisariaqartinneqartut anguneqarsinnaannginnerat tamatumunnga pissutaavoq. Ineriartortitsineq taanna isertitat annertussusaannut kisitsisitaliussani ersarippoq, tak. immikkoortoq 3.2.

4.4 Inuiaqatigiit ineriartornerannut tunngaviusut aamma Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap misissueqqissaarnerani najugaqarfiit malillugit agguaneq

Angallannermut najoqqutassiami, angallasseriaatsit allat sunniutissaannik piviusuusaartitsineri Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap atugaani, inuiaqatigiit illoqarfinnut nunaqarfinnullu agguagaanerat kisimi ataatsimoortillugit ilaatinneqaannangillat, aammali inuiaqatigiit illoqarfinnut nunaqarfinnullu il.il. tamanut agguagaanerat ilaatinneqarpoq. Matuma kinguliani Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfup innuttaasunik missingersuina nuttartarnermillu misissuineq tunngavigalugit illoqarfinni nunaqarfinnilu ataasiakkaani innuttaasut agguagaanerannut Isumalioqatigiissitap missiliuinermini tunngavigisai nassuiarneqarput. Taamatuttaaq innuttaasut amerlassutsimikkut ineriartorneranni naatsorsuutigisat atorneqartut nassuiaatigineqarput.

Takuneqarsinnaasutut innuttaasut najugaqarfinnut agguagaanerat, nuttarnermik misissuineri innuttaasut siumut missiliorneqarnerini tallimaasuni assigiinngissuteqangaatsiartut kisimik pineqanngillat, aammali innuttaasut amerlassutsimikkut assigiinngissuteqangaatsiarput. Taamatut ineriartortoqarnera 2010-mut, 2030-mut aamma 2040-mut tunngatillugu Takussutissiaq 4.4.1-imi eqqikkarneqarpoq, tassani najugaqarfiusut nikinnissaat aamma nuttartarnermik misissuineq malillugu innuttaasut, illoqarfinnut qitiusunut nuuttussat amerlassutsimikkut ineriartornerisigut nassuiarniarneqarluni. Innuttaasut amerlassutsimikkut ineriartorneranni, aamma nuttartarnermik misissuineri siumut missiliuinerit Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfup innuttaasunik siumut missingersuinerani qinigassani allani pingaarnerni allanneqarpoq.

Takussutissiaq 4.4.1 Siumut naliliinerni assigiinngitsuni 2010-mi, 2030-mi aamma 2040-mi innuttaasut amerlassusaat aamma najugaqarfiit malillugit agguaanerit

	GS ^a	Nuttartarnermik misissuineq Innuttaasut amerlassusaat				Nuttartarnermik misissuineq Illoqarfinni qitiusuni procentinngorlugit			
		Najoqq. 1	Najoqq. 2	Najoqq. 3	Najoqq. 4	Najoqq. 1	Najoqq. 2	Najoqq. 3	Najoqq. 4
2010	56.179	56.325	56.193	56.102	56.325	60,0	60,0	59,9	60,0
2030	57.112	56.987	52.604	50.420	56.982	67,2	65,8	65,4	68,9
2040	57.103	59.283	50.008	46.112	59.316	71,3	68,9	68,1	73,0

a. Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasunik siumut naliliinerani allatut qinigassaq pingaarneq.

Najoqqutarisaq: Takussutissiat 4.2.1, 4.3.2 aamma 4.3.3.

Takussutissiaq 4.4.1-imi innuttaasut siumoortumik missiliorneqarnerini minnerunngitsumik innuttaasut ineriartornerannut kisitsit nassuiarneqarnerini, innuttaasut agguagaaneranni innuttaasut siumoortumik missiliorneqarneri isiginiarneqartariaqarput, kisiannili nuttartarnerit misissuiffiqineqarnerini najoqqutassiaq 4-mi aningaasaqarnermut ineriartornerup sunniutissai ilanngunneqarput, Maniitsumi aluminiuliorfissap kingunerisassai tassani toqqaannartumik pineqarlutik.

Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap, innuttaasunik missimgersuinerni atorneqartuni aamma siunissami aningaasaqarnermik ineriartortitsinissamut ilimagisat ilaatittariaqarpai. Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap isumaa malillugu Kalaallit Nunaanni suliaassat/inuussutissarsiornermut periarfissat nutaat arlallit pilersussaapput, tak. kapitali 3. Oqaatigineqareersutut isumalioqatigiissitap uuliamik/gassimik, aatsitassanik aammalu nunami pinngortitami isumalluutininik allanik atuinnissamut periarfissat assigiinngitsut piviusunngortinneqartussat suussanersut, taakkulu qaqugu aalajangersimasunik sanaartornikkut ingerlatsinikkullu naammassineqarsinnaassanersut aalajangersinnaanngilaa. Tamannali missingersuutit, inuit ikiliartornissaannik kinguneqartussat tunngavigineqarnissaasa piviusorsiorpalaartuunnginneranik isumalioqatigiissitap isumaqarneranik isumaqarpoq.

Ineriartorfissanut najoqqutassiani pingasuusuni innuttaasut ineriartornerat

Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap najoqqutassiami tunngaviumi, ineriartorfissanut najoqqutassiaq 1-imi, Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup najoqqutassiaani pingaarnermi inuiaqatigiit ineriartornissaattut naatsorsukkat tunngavigai, tassanilu isumalioqatigiissitap naliliinera malillugu aatsitassarsiorfiit nutaat arlallit immaqalu aluminiumik tunisassiorfik 2030 sioqqullugu ingerlalersussaapput. Aamma Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap piviusorsiorfittut isumaqarfiga, suliaasaqarfinni nutaani suliaassat ima annertutigissasut, allaat Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasunik missiliuineranut naleqqiullugu 2030-mi innuttaasut amerlassutsimikkut 20 procentinik amerlanerussallutik. Tamanna assersuutigalugu Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasunik missiliuinerani oqaatigineqartunut naleqqiullugu innuttaasut ukiumut 1 procentinik amerlinerusarnerisigut piviusunngortinneqarsinnaavoq. Innuttaasut amerlissutissaattut missiliorneqartut najoqqutassiat sinnerinut marluusunut: ineriartorfissatut najoqqutassiaq 2-mut aamma 3-mut, Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap misissuinermini inerniliinerminilu tunngavigisassaanut ilaatinneqarput. Tamatumunnga atatillugu erseqqissaatigineqassaaq, sulisussat avataaniit takkuttartussat, tammaarsimaarfittut illoqarfiliiani najugaqartussaasut kisitsisinut taakkununga ilanngunneqanngimmata.

Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap siumut naliliilluni najoqqutassianik atuinera

Innuttaasut najugaqarfiit malillugit agguagaanerini nuttartarnermik misissuinermini najoqqutassiaq 1 tunngavigineqarpoq. Erseqqissaatigineqassaaq, matumani soorunami 2010-mi najugaqarfiit malillugit

innuttaasut agguagaaneri soorunami assigiittorujussuummata, tamatumani nuttarnermik misissuinerimi inuiaqatigiit agguagaanerinut siumut missiliukkat sisamaasut akornanni arlaataluunniit toqqarneqarsimanera apeqqutaatinnagu. Nuttarnermik misissuinerimi 2010-mut ukiut missiliuiffiusut sisamaannaanerat tamatumunnga soorunami pissutaavoq. Takussutissiaq 4.3.3-mi takuneqarsinnaavoq, nuttarnermik misissuinerimi najoqqutassiat sisamaasut akornanni 2010-mi najugaqarfii malillugit inuiaqatigiit agguarneqarnerini nikingassut taamaallaat 0,1 procentpointimik annertussuseqassasoq. Kisiannili inuiaqatigiit agguagaanerannut najoqqutassiani sisamaasuni 2030-mi inuiaqatigiit najugaqarfii malillugit agguarneqarnerat soorunami annertungaatsiartunik assigiinnissuteqarput. Matuma siuliani taaneqartutut Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap pingaartumik najoqqutassiaq 1 aamma 4 tunngavigai, tassanimi najoqqutassiaq 4-p atorneqarnerani Namminersorlutik Oqartussat Maniitsumi aluminiuliorfissamut tunngatillugu aalajangiinissaat Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap siumoortumik eqqoriarpaa. Takussutissiaq 4.4.2-mi takuneqarsinnaasutut, Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap 2030-mi innuttaasut agguagaanerannut atatillugu procentinut kisitsisit ilivitsut atorpai, taannalu aqqutigalugu tamanna pillugu eqqoriaanissamut atatillugu nalornissuteqarneq erseqqissarneqarpoq.

Innuttaasut agguagaanerannik naleqqiussinerimi ilimagisat

Sumiiffinni sisamaasuni najugaqarfii malillugit innuttaasut agguagaanerannik naleqqiussinerit, nuttarnermik misissuinerimi, najoqqutassiami tunngaviusumi, tassalu ineriartorfissanut najoqqutassiami 1-imi atorneqartut saniatigut aamma ineriartorfissanut najoqqutassiaq 2 atorneqarpoq, tak. takussutissiaq 4.4.2. Ineriartorfissanut takussutissiaq 3-mi qeqqani nunap immikkoortuani illoqarfinnut annertunerusumik eqiteruttoqarnissaa ilimagineqarpoq. Tamanna ataatsimut isigalugu nunap immikkoortuini isorliunerusuniittuni illoqarfii najoqqutassiami aallaaviusumi innuttaasut amerlaqataannik angusaqarfiussasut tunngavigineqarpoq. Illoqarfinni qeqqaniittuni innuttaasut amerlissutissaattut missiliorneqartut 3 procentpointiusut, Qeqqani nunap immikkoortuani nunaqarfinni ikilissutissanit 1 procentpointiusunit aamma nunap immikkoortuini isorliunerusuniittuni nunaqarfinni ikilissutissanit 2 procentpointiusunit illuatungilerneqarput.

Nuttarnermut misissuinerimi innuttaasut ineriartornissaannut aammalu sumiiffiit atorneqartut sisamat malillugit najugaqarfinnut agguaanermut Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap ilimagisai takussutissiaq 4.4.2-mi eqikkarneqarput, tassanilu ineriartorfissanut najoqqutassiani pingasuusuni, Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap suliarisimasaanni 2030-mut naatsorsuutigineqartussat atorneqartut allassimapput. Assartuussinerimut najoqqutassiami naatsorsuinerimi ukiumi aallaaviusumi, tassalu 2010-mi naatsorsuutigineqartut soorunami ineriartorfissanut najoqqutassiani pingasuusuni tamani atorneqarput.

Takussutissiaq 4.4.2 Ukiuni naatsorsuiffiusuni 2010-mi aamma 2030-mi innuttaasut ineriartornissaannut aamma innuttaasut najugaqarfinnut agguarnissaannut Assartuussineq pillugu Ataatsimiititaliap ilimagisai

	Innuttaasut amerlassusaat ^a	Innuttaasut najugaqarfinnut agguagaanerat, pct.			
		Nunap qeqqani nunap immikkoortua		Nunap qeqqani nunap immikkoortua	
		Illoqarfiit	Illoqarfiit	Illoqarfiit	Illoqarfiit
2010	56.179	60,0	6,0	23,7	10,3
2030					
Takussutissiaq tunngaviusoq, ineriartornissamut takussutissiaq 1	57.179	68	5	20	7
Takussutissiami tunngaviusumi inuiaqatigiit agguagaanerisa assingat atorlugu takussutissiaq qinerneqarsinnaasoq alla, ineriartornissamut takussutissiaq 2	70.000-ingajaat	68	5	20	7
Takussutissiami tunngaviusumut naleqqiullugu inuiaqatigiit eqiterunnerunerat atorlugu takussutissiaq qinerneqarsinnaasoq alla, ineriartornissamut takussutissiaq 3	70.000-ingajaat	71	4	20	5

a) Innuttaasut amerlassusaannut aatsitassarsiorfinni assigisaannilu tammaarsimaarfinni najugaqarlersinnaasut, aammalu nunaqavissuunngitsut ilaatinneqanngillat. Maannakkut ilaatigut najugaqavissuunngitsut Napasorsuarmi kuultisiorfinni Nalunami sulisut pineqarput.

Kalaallit Nunaanni sumiiffiit katillugit 80-erpiaat (illoqarfiit, nunaqarfiit il.il.) angallannerup najoqqutassierneqarnerani angallannermi piumasaqarnermut angallannerullu ilusiligaaneranut piviusuusaartitat takuneqarsinnaapput³². Angallannermut najoqqutassiami piviusuusaartitani saqqummiunneqartuni sumiiffinni 80-iusunni innuttaasut ineriartornerat nunap immikkoortuani inissisimaffinni ataatsimut isigalugu nuttartarnermik misissuinerup ineriartornerata assigissagaat ilimagineqarpoq.

³² Ukiuni aallaaviusumi 2010-imi innuttaasut angallannermut najoqqutassiami illoqarfinnut 18-inut nunaqarfinnut 60-inut agguarneqarput. Tassunga Tunup Avannaani Nunami allanngutsaaliikkami sumiiffiit sisamat ilanngunneqassapput. Angallannermut najoqqutassiaq siunissamut soorlu 2030-imut atorneqarpat, innuttaasut aamma illoqarfinnut nunaqarfinnut taakkununga il.il. agguarneqassapput. Tamatuma saniatigut sumiiffiit 58-it Kalaallit Nunaata avataaniittut ilaapput, taakkua toqqaannartumik imaluunniit toqqaannanngitsumik Kalaallit Nunaannut/Kalaallit Nunaannit timmisartumik angalanermi aallaaviullutik.